

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

23 janvier 2024

**PROPOSITION DE
MODIFICATION DU RÈGLEMENT**

**de la Chambre des représentants
en ce qui concerne les commissions mixtes et
les panels citoyens**

**Proposition de modification du Règlement de
la Chambre des représentants visant à permettre
la création de commissions mixtes composées
de parlementaires et de citoyens tirés au sort**

**Proposition de modification du Règlement de
la Chambre des représentants en vue d'instituer
des commissions mixtes composées de députés et
de citoyens tirés au sort**

**Proposition de modification du Règlement
de la Chambre des représentants introduisant
la faculté de créer des commissions
délibératives composées de députés et
de personnes invitées tirées au sort**

Rapport

fait au nom de la commission spéciale
du Règlement et de la Réforme du travail
parlementaire

par
**MM. Marco Van Hees et
Emmanuel Burton**

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

23 januari 2024

**VOORSTEL TOT
WIJZIGING VAN HET REGLEMENT**

**van de Kamer van volksvertegenwoordigers
met betrekking tot de gemengde commissies
en de burgerpanels**

**Voorstel tot wijziging van het Reglement van
de Kamer van volksvertegenwoordigers, teneinde
de oprichting van gemengde commissies mogelijk
te maken die bestaan uit parlementsleden en
bij loting aangewezen burgers**

**Voorstel tot wijziging van het Reglement van
de Kamer van volksvertegenwoordigers, met
het oog op de instelling van gemengde commissies
bestaande uit volksvertegenwoordigers en uit
door loting aangewezen burgers**

**Voorstel tot wijziging van het Reglement
van de Kamer van volksvertegenwoordigers,
waarbij de mogelijkheid wordt ingesteld
om deliberatieve commissies op te richten,
bestaande uit Kamerleden en personen
die bij lottrekking worden uitgenodigd**

Verslag

namens de bijzondere commissie
voor het Reglement en voor de Hervorming
van de Parlementaire Werkzaamheden

uitgebracht door
de heren **Marco Van Hees** en
Emmanuel Burton

**Composition de la commission à la date de dépôt du rapport/
Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag**

Président/Voorzitter: Eliane Tillieux

A. — Titulaires / Vaste leden:

N-VA	Peter De Roover, Wim Van der Donckt, Valerie Van Peel
Ecolo-Groen	N ., Kristof Calvo, Guillaume Defossé
PS	Jean-Marc Delizée, André Flahaut, Özlem Özen
VB	Barbara Pas, Wouter Vermeersch
MR	Mathieu Bihet, Emmanuel Burton
cd&v	Jef Van den Bergh
PVDA-PTB	Marco Van Hees
Open Vld	Egbert Lachaert
Vooruit	Joris Vandenbroucke

B. — Suppléants / Plaatsvervangers:

Mieke Claes, Kathleen Depoorter, Yoleen Van Camp, Kristien Van Vaerenbergh
N ., Wouter De Vriendt, Gilles Vanden Burre
N ., Ahmed Laaouej, Christophe Lacroix, Eric Thiébaud
Ortwin Depoortere, Nathalie Dewulf, Marijke Dillen
Philippe Goffin, Marie-Christine Marghem, Benoît Piedboeuf
N ., Servais Verherstraeten
Raoul Hedebouw, Sofie Merckx
Maggie De Block, Patrick Dewael
Melissa Depraetere, Vicky Reynaert

C. — Membre sans voix délibérative / Niet-stemgerechtigd lid:

Les Engagés Catherine Fonck

N-VA	: Nieuw-Vlaamse Alliantie
Ecolo-Groen	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
PS	: Parti Socialiste
VB	: Vlaams Belang
MR	: Mouvement Réformateur
cd&v	: Christen-Democratisch en Vlaams
PVDA-PTB	: Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique
Open Vld	: Open Vlaamse liberalen en democraten
Vooruit	: Vooruit
Les Engagés	: Les Engagés
DéFI	: Démocrate Fédéraliste Indépendant
INDEP-ONAFH	: Indépendant – Onafhankelijk

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 55 0000/000	Document de la 55 ^e législature, suivi du numéro de base et numéro de suivi
QRVA	Questions et Réponses écrites
CRIV	Version provisoire du Compte Rendu Intégral
CRABV	Compte Rendu Analytique
CRIV	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN	Séance plénière
COM	Réunion de commission
MOT	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Afkorting bij de nummering van de publicaties:

DOC 55 0000/000	Parlementair document van de 55 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV	Beknopt Verslag
CRIV	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaalde beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN	Plenum
COM	Commissievergadering
MOT	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Sommaire	Pages
I. Exposés introductifs	4
II. Discussion générale	6
III. Discussion des articles	9
IV. Votes	12

Inhoud	Blz.
I. Inleidende uiteenzettingen	4
II. Algemene bespreking	6
III. Artikelsgewijze bespreking	9
IV. Stemmingen	12

Voir:
Doc 55 3510/ (2022/2023):

001: Proposition de Mme Bonaventure et consorts.

Voir aussi:

003: Texte adopté par la commission.

Doc 55 0737/ (2019/2020):

001: Proposition de MM. Calvo et Moutquin et consorts.

Doc 55 1860/ (2020/2021):

001: Proposition de Mme Hanus et MM. Patrick Prévot et Aouasti.

Doc 55 1910/ (2020/2021):

001: Proposition de MM. Defossé et Calvo.

Zie:
Doc 55 3510/ (2022/2023):

001: Voorstel van mevrouw Bonaventure c.s.

Zie ook:

003: Tekst aangenomen door de commissie.

Doc 55 0737/ (2019/2020):

001: Voorstel van de heren Calvo en Moutquin c.s.

Doc 55 1860/ (2020/2021):

001: Voorstel van mevrouw Hanus en de heren Patrick Prévot en Aouasti.

Doc 55 1910/ (2020/2021):

001: Voorstel van de heren Defossé en Calvo.

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a consacré sa réunion du 10 janvier 2024 à l'examen des présentes propositions de modification du Règlement de la Chambre, après les avoir jointes et après avoir décidé de prendre la première proposition (DOC 55 3510/001) comme texte de base.

I. — EXPOSÉS INTRODUCTIFS

A. Proposition de modification du Règlement de la Chambre des représentants en ce qui concerne les commissions mixtes et les panels citoyens (DOC 55 3510/001)

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, expose les principales lignes de force des développements de la proposition, tout en précisant, au titre d'enjeux globaux majeurs auxquels la société est actuellement confrontée, la lutte contre les inégalités, la lutte contre le réchauffement climatique par une transition juste, les développements technologiques et le fossé numérique.

Une précision est également apportée concernant les articles 21*bis*, n° 6, alinéa 2, et 21*ter*, n° 5, alinéa 2, proposés, du Règlement de la Chambre, s'agissant des causes de cessation d'existence des commissions mixtes et des panels citoyens. Il est entendu que le mot "ou" n'implique pas un choix: selon le cas, les commissions mixtes et les panels citoyens cesseront d'exister en cas de dissolution de la Chambre *ou* au moment où les dépenses électorales des partis politiques, des listes et des candidats font l'objet du contrôle légal.

B. Proposition de modification du Règlement de la Chambre des représentants visant à permettre la création de commissions mixtes composées de parlementaires et de citoyens tirés au sort (DOC 55 0737/001)

Il est renvoyé aux développements de la proposition.

C. Proposition de modification du Règlement de la Chambre des représentants en vue d'instituer des commissions mixtes composées de députés et de citoyens tirés au sort (DOC 55 1860/001)

Il est renvoyé aux développements de la proposition.

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft tijdens haar vergadering van 10 januari 2024, na de samenvoeging van voormelde voorstellen en de beslissing om het eerste voorstel (DOC 55 3510/001) als basistekst te nemen, deze voorstellen tot wijziging van het Reglement van de Kamer besproken.

I. — INLEIDENDE UITEENZETTINGEN

A. Voorstel tot wijziging van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers met betrekking tot de gemengde commissies en de burgerpanels (DOC 55 3510/001)

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofddienster van het voorstel, schetst de voornaamste krijtlijnen van de toelichting van het voorstel, waarbij ze aandacht vraagt voor de uitdagingen van formaat waar de samenleving thans voor staat, onder meer de strijd tegen ongelijkheid, de strijd tegen de opwarming van de aarde via een rechtvaardige transitie, de technologische ontwikkelingen en de digitale kloof.

Ook inzake de voorgestelde artikelen 21*bis*, nr. 6, tweede lid, en 21*ter*, nr. 5, tweede lid, van het Reglement van de Kamer wordt een verduidelijking gegeven, betreffende de redenen die ertoe aanleiding kunnen geven dat de gemengde commissies en de burgerpanels ophouden te bestaan. Benadrukt wordt dat het woord "of" geen keuze inhoudt: naargelang van het geval zullen de gemengde commissies en de burgerpanels ophouden te bestaan in geval van ontbinding van de Kamer *of* op het moment dat de verkiezingsuitgaven van de politieke partijen, de lijsten en de kandidaten worden onderworpen aan de wettelijke controle.

B. Voorstel tot wijziging van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers, teneinde de oprichting van gemengde commissies mogelijk te maken die bestaan uit parlementsleden en bij loting aangewezen burgers (DOC 55 0737/001)

Er wordt verwezen naar de toelichting van het voorstel.

C. Voorstel tot wijziging van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers, met het oog op de instelling van gemengde commissies bestaande uit volksvertegenwoordigers en uit door loting aangewezen burgers (DOC 55 1860/001)

Er wordt verwezen naar de toelichting van het voorstel.

D. Proposition de modification du Règlement de la Chambre des représentants introduisant la faculté de créer des commissions délibératives composées de députés et de personnes invitées tirées au sort (DOC 55 1910/001)

M. Guillaume Defossé (Ecolo-Groen), auteur principal de la proposition, fait remarquer que son groupe avait déjà déposé lors de la précédente législature des propositions analogues au texte de base et à la présente proposition. Depuis plusieurs années se marque une érosion de la confiance des citoyens dans la démocratie. Un manque de clarté des institutions en est l'une des causes. Ce sentiment met en danger le système démocratique, avec le risque de voir de plus en plus de personnes se tourner vers des discours populistes ou sécuritaires, ou cesser de participer à la vie politique.

Pour répondre à cet enjeu, il faut renouer le dialogue et retisser le lien de confiance mutuel entre le monde politique et la population. La rénovation politique passe par de nouveaux lieux d'échanges. La démocratie est multiple et peut prendre différentes formes. L'une d'entre elles est la démocratie délibérative. La législation a été adaptée en vue de rendre cette forme possible.

La modification du Règlement de la Chambre à l'examen ne constitue pas une primeur en Belgique. Il existe déjà des formes de démocratie délibérative au niveau bruxellois, à l'initiative de Mme Plovie, et au niveau wallon. Désormais ce modèle intéresse d'autres États comme le Japon et de la Nouvelle-Zélande. La Belgique innove au niveau démocratique, ce qui est à son honneur. Revitaliser la démocratie nécessite de lancer des expériences multiples, et d'offrir des moyens aux citoyens d'intervenir activement, sans attendre les élections.

L'intervenant attire l'attention sur la nécessité de réellement tenir compte des recommandations produites en conclusion de tels travaux. Rien n'est pire que de demander l'avis des citoyens et de ne pas donner suite à cet avis. Tel a par exemple été le cas en France avec la convention citoyenne sur le climat. Au-delà des règles prévues pour les commissions mixtes et les panels citoyens, les parlementaires doivent prendre l'engagement d'accorder un réel suivi.

Les retards pris dans la modification du Règlement de la Chambre ont pour conséquence qu'il est désormais trop tard pour organiser de tels travaux avant les prochaines élections. L'orateur le regrette. Ainsi les engagements pris lors de la plateforme "Un pays pour demain" ne

D. Voorstel tot wijziging van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers, waarbij de mogelijkheid wordt ingesteld om deliberatieve commissies op te richten, bestaande uit Kamerleden en personen die bij lottrekking worden uitgenodigd (DOC 55 1910/001)

De heer Guillaume Defossé (Ecolo-Groen), hoofdindienster van het voorstel, merkt op dat zijn fractie reeds tijdens de vorige zittingsperiode voorstellen had ingediend die vergelijkbaar zijn met de basistekst en met dit voorstel. Men kan al vele jaren niet om de vaststelling heen dat het vertrouwen van de burger in de democratie afkalft. Een van de verklaringen daarvoor is de institutionele wirwar. Dat gevoel vormt een bedreiging voor het democratisch bestel, waardoor het risico ontstaat dat steeds meer mensen zich aangetrokken voelen tot populistische of veiligheidsretoriek dan wel de politiek de rug toekeren.

Om het tij te keren, dient men de dialoog alsook het wederzijds vertrouwen tussen politici en de bevolking te herstellen. Politieke vernieuwing vereist nieuwe fora om het debat te voeren. De democratie heeft meerdere facetten en kan tal van vormen aannemen. Een daarvan is de deliberatieve democratie. De wetgeving werd aangepast om die vorm mogelijk te maken.

De ter bespreking voorliggende wijziging van het Reglement van de Kamer is geen primeur in België. Er bestaan al vormen van deliberatieve democratie op Brussels niveau, op initiatief van mevrouw Plovie, en op Waals niveau. Landen als Japan en Nieuw-Zeeland vertonen thans ook interesse in dit model. Het strekt België tot eer dat het een nieuwe democratische weg inslaat. Om de democratie nieuw leven in te blazen, zijn tal van experimenten nodig en moeten de burgers de middelen krijgen om een actieve rol te spelen, zonder verkiezingen te moeten afwachten.

De spreker brengt voor het voetlicht dat het er vervolgens op aankomt daadwerkelijk rekening te houden met de aanbevelingen die het sluitstuk van dergelijke werkzaamheden zijn. Niets is erger dan de burgers om hun mening te vragen en daar dan niets mee te doen. Dat gebeurde bijvoorbeeld in Frankrijk, in het raam van de Burgerconventie voor het Klimaat. Naast de vastlegging van regels betreffende de gemengde commissies en de burgerpanels moeten de parlementsleden zich verbinden tot een daadwerkelijke follow-up.

Door de vertraging die de beoogde wijziging van het Reglement van de Kamer heeft opgelopen, is het thans te laat om nog voor de volgende verkiezingen dergelijke werkzaamheden te laten plaatsvinden. De spreker vindt dat jammer. De aangegane verbintenissen in het raam

seront pas tenus. Il n'est cependant pas douteux que l'exercice sera mené à de multiples reprises après les prochaines élections.

II. — DISCUSSION GÉNÉRALE

M. Sander Loones (N-VA) constate qu'il est désormais trop tard pour lancer une commission mixte ou un panel citoyen au cours de la présente législature. Son groupe n'était de toute façon pas un partisan inconditionnel du modèle. Force est toutefois de constater que la loi qui a rendu possible le tirage au sort en vue de constituer les commissions mixtes et les panels citoyens date du 2 mars 2023. Déjà à l'époque, l'intervenant notait qu'il était indiqué de travailler concomitamment sur la modification du Règlement de la Chambre. Différents membres ne l'avaient pas suivi, assurant que les travaux de modification du Règlement de la Chambre suivraient leur cours avec la célérité requise. Tel n'a pas été le cas en l'espèce.

L'intervenant sollicite de recueillir préalablement l'avis d'experts, également afin de prendre connaissance de la manière dont d'autres parlements organisent ce système actuellement.

M. Marco Van Hees (PVDA-PTB) fait remarquer que son groupe a toujours été en faveur de la démocratie participative, la représentation actuelle de la société civile dans les décisions politiques étant trop faible. La démocratie belge est de basse intensité. Dans la démocratie représentative, le seul droit du citoyen est de voter tous les cinq ans, en laissant une confiance aveugle aux élus. Le droit de manifester, important dans l'histoire sociale en Belgique, a ainsi fait l'objet d'une tentative de le sanctionner. Si les politiciens ne respectent pas leurs engagements, comme en matière de pension, la population n'a pas d'autre recours que celui de descendre dans la rue pour manifester.

La proposition à l'examen va dans le bon sens et l'intervenant la soutiendra. Pour autant, la proposition à l'examen n'est pas totalement à la hauteur des enjeux démocratiques, compte tenu des balises strictes qu'elle comporte. Les commissions mixtes et panels citoyens ne décideront pas: ils produiront des recommandations. Une revendication telle que la taxe des millionnaires serait pourtant soutenue par 85 p.c. de la population belge, comme l'indiquent les sondages. L'initiative ne revient pas aux citoyens, mais à la Chambre. L'intervenant rappelle à cet égard avoir déposé une proposition qui donnait le droit d'initiative aux citoyens par l'outil des pétitions (proposition de modification du Règlement de

van de burgerbevraging "Een land voor de toekomst" zullen dus niet worden nagekomen. Het lijkt echter geen twijfel dat deze oefening ook na de volgende verkiezingen nog meermaals zal worden gedaan.

II. — ALGEMENE BESPREKING

De heer Sander Loones (N-VA) stelt vast dat het nu te laat is om nog deze zittingsperiode van start te gaan met een gemengde commissie of een burgerpanel. Zijn fractie was alleszins geen onvoorwaardelijke aanhanger van het model. Het moet evenwel gezegd dat de wet die het mogelijk maakt om gemengde commissies en burgerpanels samen te stellen door loting, dateert van 2 maart 2023. Toen al wees de spreker erop dat het raadzaam zou zijn om meteen ook het Reglement van de Kamer te wijzigen. Sommige leden volgden hem daar niet in en verzekerden dat het Reglement vervolgens nog met bekwame spoed zou worden aangepast. Dat is echter niet gebeurd.

De spreker verzoekt om vooraf het advies van experts in te winnen, onder meer om na te gaan hoe andere parlementen dit systeem tegenwoordig organiseren.

De heer Marco Van Hees (PVDA-PTB) merkt op dat zijn fractie altijd een voorstander is geweest van de participatieve democratie, aangezien het middenveld momenteel te weinig wordt betrokken bij de politieke besluitvorming. De Belgische democratie is nogal "laagintensief". In de representatieve democratie heeft de burger enkel het recht om elke vijf jaar te gaan stemmen en vervolgens blind vertrouwen te stellen in de verkozenen. Er werd een poging ondernomen om het betogingsrecht, belangrijk doorheen de sociale geschiedenis van België, strafbaar te stellen. Als politici hun beloftes over bijvoorbeeld de pensioenen niet nakomen, dan rest de bevolking niets anders dan op straat te komen om te betogen.

Omdat het voorliggende voorstel een stap in de goede richting is, zal de spreker het steunen. Dat neemt niet weg dat het zo strikt is afgebakend dat het niet helemaal een afdoend antwoord biedt op de democratische uitdagingen. De gemengde commissies en burgerpanels zullen niet beslissen, maar aanbevelingen formuleren. Nochtans zou een eis als de miljonairstaks een draagvlak hebben bij 85 procent van de Belgische bevolking, zoals blijkt uit de peilingen. Het initiatief ligt niet bij de burgers, maar bij de Kamer. In dat verband brengt de spreker in herinnering dat hij een voorstel heeft ingediend om het recht van initiatief bij de burgers te leggen via het systeem van de verzoekschriften (voorstel tot wijziging van het

la Chambre des représentants en ce qui concerne les pétitions, DOC 55 1062/001).

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, retient de l'expérience d'autres parlements qu'organiser des commissions mixtes et des panels citoyens demande du temps et du sérieux, spécialement dans une période de surcharge de travail pour l'ensemble des services concernés. Le soin nécessaire sera pris pour organiser ces travaux correctement. La loi a été promulguée le 2 mars 2023. Le texte proposé est conforme à ceux des entités fédérées. L'intervenante ne voit dès lors pas pourquoi des experts devraient être consultés et estime que le texte peut être adopté sans attendre. Un comité scientifique sera par ailleurs créé.

La Belgique est une démocratie représentative. Les élus portent la parole des citoyens, tout en assurant un travail sur le terrain.

L'intervenante rappelle avoir déposé avec d'autres membres une proposition de loi "modifiant l'arrêté royal du 28 août 1963 relatif au maintien de la rémunération normale des travailleurs pour les jours d'absence à l'occasion d'événements familiaux ou en vue de l'accomplissement d'obligations civiques ou de missions civiles en vue de créer un "congé de participation citoyenne" pour les participants à des commissions mixtes composées de députés et de citoyens tirés au sort, instituées au sein de la Chambre des représentants ou dans un Parlement des entités fédérées" (DOC 55 2598/001). Cette proposition est en cours d'examen en commission des Affaires sociales de la Chambre.

M. Kristof Calvo (Ecolo-Groen) constate que plusieurs réformes annoncées dans l'accord de gouvernement, doivent encore être engrangées. Ici, la réforme qui est portée par la proposition à l'examen va plus loin encore que l'accord de gouvernement. Certes, il est désormais trop tard pour lancer cet exercice avant les prochaines élections, même si des initiatives telles que "*We need to talk*" méritent d'être mentionnées. Cependant, un cadre structurel est ici créé pour les commissions mixtes et panels citoyens.

L'orateur ne peut souscrire à l'analyse suivant laquelle la réforme serait de faible ampleur. Au contraire, il est historique qu'un parlement ancre un tel système de manière structurelle dans ses règles de fonctionnement. En réalité, la réforme doit être qualifiée de radicale.

La modification du Règlement de la Chambre devra encore être appliquée en pratique. Les mesures nécessaires à cette fin devront être prises par le Bureau et

Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers met betrekking tot de verzoekschriften, DOC 55 1062/001).

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofddienvster van het voorstel, onthoudt uit de ervaringen van andere parlementen dat het opzetten van gemengde commissies en burgerpanels tijd en ernst vergt, in het bijzonder op momenten dat de betrokken diensten al overbevestigd zijn. De vereiste zorgvuldigheid dient aan de dag te worden gelegd om dat werk naar behoren te organiseren. De wet werd uitgevaardigd op 2 maart 2023. De voorgestelde tekst stemt overeen met die van de deelstaten. Derhalve ziet de spreker niet in waarom er nog experts moeten worden geraadpleegd. Ze is van oordeel dat de tekst zonder dralen kan worden aangenomen. Er komt trouwens een wetenschappelijk comité.

België is een representatieve democratie. De verkozenen zijn de spreekbuis van de burgers, maar zijn zelf ook actief in het veld.

De spreker brengt in herinnering dat ze samen met andere leden een wetsvoorstel heeft ingediend "tot wijziging van het koninklijk besluit van 28 augustus 1963 betreffende het behoud van het normaal loon van werknemers voor afwezigheidsdagen ter gelegenheid van familiegebeurtenissen of voor de vervulling van staatsburgerlijke verplichtingen of van burgerlijke opdrachten, teneinde een "burgerparticipatieverlof" in te stellen voor de deelnemers aan gemengde commissies, bestaande uit volksvertegenwoordigers en door loting aangewezen burgers, die in de Kamer van volksvertegenwoordigers of in een Parlement van de deelstaten worden opgericht" (DOC 55 2598/001). Dat voorstel ligt momenteel ter bespreking voor in de commissie voor Sociale Zaken.

De heer Kristof Calvo (Ecolo-Groen) stelt vast dat verschillende hervormingen uit het regeerakkoord nog moeten worden doorgevoerd. De hervorming die het voorliggende voorstel teweeg wil brengen, gaat verder dan het regeerakkoord. Uiteraard is het nu te laat om er nog voor de volgende verkiezingen werk van te maken, al zijn initiatieven zoals "*We need to talk*" het vermelden waard. Dat neemt niet weg dat hier een structureel kader voor de gemengde commissies en burgerpanels wordt uitgetekend.

De spreker kan zich niet vinden in de analyse dat het om een kleinschalige hervorming zou gaan. Integendeel: nooit eerder heeft een parlement een dergelijk systeem structureel verankerd in zijn werkingsregels. Dit is dus een radicale hervorming.

De wijziging van het Kamerreglement moet nog naar de praktijk worden vertaald. Het is aan het Bureau en de andere organen van de Kamer om daartoe de vereiste

les autres organes de la Chambre. Les services devront disposer des moyens nécessaires. Lorsque le cadre aura été décidé et que les responsabilités auront été tracées, plus aucun obstacle ne se dressera contre la concrétisation de ce système.

M. Servais Verherstraeten (cd&v) note que toute nouveauté génère son lot de craintes. L'intervenant partageait au départ certaines d'entre elles, avant d'évaluer positivement, par exemple, l'initiative "*We need to talk*". Il n'en reste pas moins que tous les responsables politiques qui se qualifient de démocrates doivent s'interroger sur le soutien aux institutions démocratiques. Cette question se pose non seulement en Belgique, mais aussi en Europe et dans le monde. La société civile a encore toujours un rôle éminent à jouer dans le processus démocratique.

Plutôt qu'encore demander des avis d'experts, l'intervenant estime préférable de se lancer avec cet outil et d'apprendre de ce qu'il produira. Il faudra dans le chef des parlementaires oser le dialogue, tout en assumant la responsabilité de la décision finale.

M. Sander Loones (N-VA) note que les auteurs de la proposition, après avoir qualifié la modification du Règlement de la Chambre d'adaptation de faible ampleur, la qualifient désormais de réforme radicale. Le fait que ce texte soit immédiatement voté mériterait d'autant plus d'être souligné. Les membres soulignent par ailleurs que le système existe déjà dans d'autres parlements des entités fédérées. L'orateur estime dès lors logique de disposer à tout le moins de toutes les lumières nécessaires sur les expériences dans ces autres parlements, illustrées par des points de vue d'experts.

Au cours des discussions parlementaires de la loi du 2 mars 2023 "établissant les principes du tirage au sort des personnes physiques pour les commissions mixtes et les panels citoyens organisés à l'initiative de la Chambre des représentants", la demande de l'intervenant de procéder à des auditions d'experts avait été rejetée notamment parce que les membres de la majorité renvoyaient aux travaux de modification du Règlement de la Chambre. Ces auditions n'auront finalement jamais eu lieu, alors que les membres qualifient eux-mêmes leur texte de radical.

Au moins il conviendrait de solliciter une note de la division des Affaires juridiques de la Chambre sur ce texte. En l'état actuel, la question se pose de savoir si émettre un communiqué de presse n'est pas considéré par les auteurs de la proposition comme plus important que de rédiger un Règlement de qualité.

maatregelen te treffen. De diensten moeten de nodige middelen krijgen. Zodra het kader is bepaald en de verantwoordelijkheden zijn afgelijnd, staat niets de concrete uitvoering van dit systeem nog in de weg.

De heer Servais Verherstraeten (cd&v) merkt op dat elke nieuwigheid tot een zekere koudwatervrees leidt. Dat was bij de spreker aanvankelijk niet anders, maar over het initiatief "*We need to talk*" bijvoorbeeld is hij positief. Toch moet elke beleidsmaker die zichzelf een democraat noemt, zich afvragen hoe het is gesteld met de steun aan de democratische instellingen. Die vraag rijst niet enkel in België, maar ook in Europa en de rest van de wereld. Het middenveld heeft nog altijd een sleutelrol te vervullen in het democratische bestel.

Veeleer dan andermaal te rade te gaan bij experts, acht de spreker het beter om met dit instrument aan de slag te gaan en er vervolgens lessen uit te trekken. De parlementsleden moeten de dialoog durven aan te gaan en tegelijkertijd de verantwoordelijkheid voor de eindbeslissing dragen.

De heer Sander Loones (N-VA) merkt op dat de indieners van het voorstel de wijziging van het Kamerreglement aanvankelijk als een mineure aanpassing afdeden, maar nu plots van een radicale hervorming spreken. Opvallend is ook dat nu onverwijld moet worden overgegaan tot een stemming over deze tekst. De leden beklemtonen overigens dat andere deelstaatparlementen het systeem al hanteren. De spreker vindt het dan ook vanzelfsprekend om op zijn minst alle mogelijke inzichten te verzamelen over de ervaringen binnen die andere parlementen, aan de hand van de kijk van experts.

Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 2 maart 2023 "tot bepaling van de beginselen voor de loting van burgers voor de gemengde commissies en de burgerpanels op initiatief van de Kamer van volksvertegenwoordigers" werd het verzoek van de spreker om experts te horen afgewezen, waarbij de leden van de meerderheid de werkzaamheden voor de wijziging van het Kamerreglement aanhaalden. Hoorzittingen kunnen dus niet, maar de leden noemen hun tekst zelf wel radicaal.

Het zou op zijn minst raadzaam zijn om aan de afdeling Juridische Zaken van de Kamer een nota over deze tekst te vragen. Volgens de spreker vinden de indieners het vandaag misschien belangrijker een persbericht te kunnen uitsturen dan het Reglement te verbeteren.

M. Marco Van Hees (PVDA-PTB) est surpris d'entendre l'auteur principal de la proposition à l'examen s'accrocher à la démocratie représentative, alors qu'elle propose par ailleurs un procédé de démocratie participative. Ce texte n'est pas aussi radical que d'aucuns le soutiennent, puisqu'il prive les citoyens de droit d'initiative et que les délibérations auront lieu à huis clos. La Belgique ne connaît toujours pas le référendum, alors qu'un fort débat populaire a par exemple eu lieu sur le projet de Constitution européenne dans les États qui le connaissent. L'orateur soutiendra ce pas dans la bonne direction, fût-il petit.

Mme Barbara Pas (VB) souscrit aux critiques de M. Loones. Renouer la confiance nécessiterait bien plus que la réforme ici envisagée. De telles expériences font naître des préoccupations qui ne se limitent pas à une crainte face aux changements. La démocratie nécessiterait d'abord que le Parlement retrouve son rôle et que l'on sorte de la participatie. Ensuite, la consultation des citoyens, pour être réellement participative, devrait prendre la forme d'un référendum. Les panels citoyens ne sont pas représentatifs. Ils constituent une expérience qui ne mènera pas à des résultats réels.

Cette expérience en outre coûtera cher. Les commissions mixtes se composeront de trente-neuf à cinquante-et-une personnes physiques tirées au sort. Les panels citoyens compteront de cinquante à septante-cinq personnes physiques tirées au sort. Il n'a pas été analysé jusqu'à présent si cette construction est viable. Il faudrait donc éviter de précipiter le vote sur la proposition à l'examen.

III. — DISCUSSION DES ARTICLES

Articles 1er et 2

M. Sander Loones (N-VA) pose la question de savoir quel organe, au sein de la Chambre, prendra la décision de déterminer le "sujet déterminé" visé aux articles 21bis, n° 4, alinéa 1er, et 21ter, n° 3, alinéa 1er, proposés. S'agit-il bien de l'assemblée plénière?

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, indique que c'est la Chambre, et donc l'assemblée plénière, qui déterminera le "sujet déterminé".

Mme Eliane Tillieux, présidente, fait remarquer qu'il existe une discordance entre les versions linguistiques de ces articles: seul le texte néerlandais indique que le sujet est déterminé "par la Chambre". Il est proposé

De heer Marco Van Hees (PVDA-PTB) is verbaasd dat de hoofdindieners van het voorliggende voorstel kennelijk verknocht is aan de representatieve democratie, terwijl ze een proces van participatieve democratie voorstelt. Deze tekst is minder radicaal dan sommigen beweren, aangezien hij de burgers het recht van initiatief ontzegt en de beraadslagingen met gesloten deuren plaatsvinden. België hanteert nog steeds het referendum niet, terwijl er in de landen waar het wel gangbaar is bijvoorbeeld een intens volksdebat losbarstte over het ontwerp van een Europese Grondwet. De spreker zal zijn steun verlenen aan deze – zij het kleine – stap in de juiste richting.

Mevrouw Barbara Pas (VB) treedt de kritiek van de heer Loones bij. Er zal meer nodig zijn dan de hier beoogde hervorming om het vertrouwen terug te winnen. Aan dit soort experimenten ontspruiten bezorgdheden die meer zijn dan louter angst voor verandering. De democratie heeft er allereerst nood aan dat het Parlement opnieuw ten volle zijn rol speelt en dat we loskomen van de participatie. Vervolgens, om écht participatief te zijn, moeten de burgers worden geraadpleegd aan de hand van een referendum. Burgerpanels zijn niet representatief. Het zijn niet meer dan probeersels die geen concrete resultaten opleveren.

Bovendien zijn ze duur. De gemengde commissies zullen bestaan uit 39 tot 51 natuurlijke personen, die worden uitgeloot. De burgerpanels op hun beurt zullen werken met 75 natuurlijke personen, eveneens via loting aangewezen. Tot op heden is er niet onderzocht of die constructie levensvatbaar is. Een overhaaste stemming over het voorliggende voorstel is dan ook geen goed idee.

III. — ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikelen 1 en 2

De heer Sander Loones (N-VA) vraagt welk orgaan binnen de Kamer zal bepalen wat het "bepaald onderwerp" is, zoals bedoeld in de voorgestelde artikelen 21bis, nr. 4, eerste lid, en 21ter, nr. 3, eerste lid. Is dit de plenaire vergadering?

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofdindienster van het voorstel, stipt aan dat het de Kamer en dus de plenaire vergadering is die het "bepaalde onderwerp" zal bepalen.

Voorzitster Eliane Tillieux merkt op dat er een taalkundige discordantie is tussen de Nederlandse en de Franse tekst: enkel de Nederlandse tekst vermeldt dat het onderwerp wordt bepaald "door de Kamer". Er wordt

d'aligner par correction technique le texte français sur le texte néerlandais.

La commission souscrit à la correction technique proposée par la présidente.

*

M. Sander Loones (N-VA) demande qui vérifiera que le sujet déterminé, visé par les articles 21bis, n° 4, et 21ter, n° 3, proposés, relève de la compétence de l'État fédéral ou vise ses intérêts.

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, indique que c'est la Chambre, et donc l'assemblée plénière, qui procédera à cette vérification.

Pour *M. Servais Verherstraeten (cd&v)*, la limite ainsi prévue relève de l'évidence même. Si des discussions devaient avoir lieu, les services de la Chambre ou des experts tiers à la Chambre pourraient apporter un éclairage par voie d'avis. Le sujet déterminé peut porter sur une matière relevant d'une compétence mixte.

M. Sander Loones (N-VA) demande si le texte ne devrait pas être amendé en ce sens qu'une concertation devrait avoir lieu avec les parlements des entités fédérées compétentes si la matière relève d'une compétence mixte. Ceci permettrait notamment d'éviter que plusieurs parlements traitent de la même matière sans concertation entre eux.

L'intervenant demande également ce qu'il convient d'entendre, dans les mêmes dispositions proposées, par les mots "ne porte pas atteinte aux droits et libertés garantis par le titre II de la Constitution et à tous les instruments protecteurs des droits humains ratifiés par la Belgique". Comment assurer la sécurité juridique de ce concept? Interprétés strictement, ces mots, par le renvoi à l'ensemble du titre II de la Constitution, rendraient impossible la quasi-totalité des sujets éventuels.

M. Guillaume Defossé (Ecolo-Groen) indique que les services de la Chambre soutiennent les organes de la Chambre dans les décisions qu'ils doivent prendre. Les services appliquent déjà ces mêmes critères dans les avis qu'ils rendent à la commission des Pétitions.

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, souscrit à cette position.

voorgesteld om, bij wijze van technische verbetering, de Franse tekst in overeenstemming te brengen met de Nederlandse tekst.

De commissie gaat akkoord met de door de voorzitter voorgestelde technische verbetering.

*

De heer Sander Loones (N-VA) vraagt wie zal nagaan of het bepaalde onderwerp als bedoeld in de voorgestelde artikelen 21bis, nr. 4, en 21ter, nr. 3, tot de bevoegdheid van de Federale Staat behoort of op diens belangen betrekking heeft.

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofdindienster van het voorstel, stipt aan dat het de Kamer en dus de plenaire vergadering is die dit zal nagaan.

Voor *de heer Servais Verherstraeten (cd&v)* is de voorziene afbakening vanzelfsprekend. Indien besprekingen aan de orde zijn, zouden de diensten van de Kamer of deskundigen van buiten de Kamer verduidelijking kunnen verschaffen door middel van een advies. Het bepaalde onderwerp kan betrekking hebben op een aangelegenheid die onder een gemengde bevoegdheid valt.

De heer Sander Loones (N-VA) vraagt of de tekst niet in die zin zou moeten worden gewijzigd dat er met de parlementen van de bevoegde deelstaten zou moeten worden overlegd indien de aangelegenheid onder een gemengde bevoegdheid valt. Hiermee zou met name worden voorkomen dat verschillende parlementen dezelfde aangelegenheid behandelen zonder met elkaar te overleggen.

De spreker vraagt eveneens wat er in dezelfde voorgestelde bepalingen wordt bedoeld met de woorden "doet geen afbreuk aan de rechten en vrijheden gewaarborgd door titel II van de Grondwet en alle door België geratificeerde, internationale instrumenten ter bescherming van de mensenrechten". Hoe wordt de rechtszekerheid van dit concept gewaarborgd? Wanneer een strikte interpretatie wordt gehanteerd, dan zouden die woorden door hun verwijzing naar de volledige titel II van de Grondwet vrijwel alle eventuele onderwerpen onmogelijk maken.

De heer Guillaume Defossé (Ecolo-Groen) stipt aan dat de diensten van de Kamer de organen van de Kamer ondersteunen bij de beslissingen die ze moeten nemen. De diensten passen diezelfde criteria reeds toe in hun adviezen aan de commissie voor de Verzoekschriften.

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofdindienster van het voorstel, is het daarmee eens.

M. Sander Loones (N-VA) doute que ceci suffise, compte tenu par exemple du nombre de cas où une proposition est renvoyée erronément à une commission qui n'est pas compétente pour la matière réglée.

*

M. Sander Loones (N-VA) demande pourquoi la commission mixte et le panel citoyen délibèrent à huis clos mais formulent leurs recommandations en séance publique (articles 21bis, n° 4, alinéa 3, et 21ter, n° 3, alinéa 3, proposés).

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, répond que le huis clos vise à respecter les droits des personnes concernées, et spécialement la protection de leurs données à caractère personnel (règlement général sur la protection des données).

M. Sander Loones (N-VA) s'interroge alors sur la possibilité de laisser à la commission mixte et au panel citoyen la compétence de choisir de délibérer en séance publique ou à huis clos.

M. Guillaume Defossé (Ecolo-Groen) note que les élus ont été candidats et ont choisi de faire de la politique. Ils assument dès lors les décisions qu'ils prennent. Les citoyens participent de bonne volonté aux travaux des commissions mixtes et des panels citoyens. Ils ne doivent pas être mis sous pression ni être mis en cause par la publicité de leur contribution. Le panel citoyen doit donc délibérer à huis clos. Les recommandations du panel citoyen, sans indication de la contribution individuelle de chaque citoyen, seront par contre publiées.

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, le confirme. Les mots "recueillir des informations sur ces questions, en séance publique, si nécessaire avec l'aide d'experts, en délibérera à huis clos et fera enfin des recommandations en séance publique" s'interprètent bien en ce sens que le l'information s'opérera en séance publique, la délibération s'opérera à huis clos, et les recommandations seront publiées.

M. Sander Loones (N-VA) comprend ces arguments, mais il n'est pas convaincu que ceux-ci suffisent à dénier aux personnes concernées le choix de délibérer en séance publique. Par "délibération", l'intervenant se

De heer Sander Loones (N-VA) betwijfelt of dit voldoende is, gelet op bijvoorbeeld het aantal gevallen waarin een voorstel verkeerdelijk wordt verwezen naar een commissie die niet bevoegd is voor de geregelde aangelegenheid.

*

De heer Sander Loones (N-VA) vraagt waarom de gemengde commissie en het burgerpanel met gesloten deuren beraadslagen, maar hun aanbevelingen in openbare zitting formuleren (voorgestelde artikelen 21bis, nr. 4, derde lid, en 21ter, nr. 3, derde lid).

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofdindienster van het voorstel, antwoordt dat het doel van een beraadslaging met gesloten deuren is om de rechten van de betrokken personen in acht te nemen, en in het bijzonder de bescherming van hun persoonsgegevens beoogt (Algemene Verordening Gegevensbescherming).

De heer Sander Loones (N-VA) vraagt zich af of de gemengde commissie en het burgerpanel niet de mogelijkheid zouden moeten krijgen om te kiezen voor een beraadslaging in openbare zitting dan wel met gesloten deuren.

De heer Guillaume Defossé (Ecolo-Groen) merkt op dat de verkozen leden zich verkiesbaar hebben gesteld en ervoor hebben geopteerd om in de politiek in te stappen. Ze nemen dus de verantwoordelijkheid voor hun beslissingen. Burgers nemen vrijwillig deel aan de werkzaamheden van de gemengde commissies en burgerpanels. Ze mogen niet onder druk worden gezet of onder vuur komen te liggen door de openbaarheid van hun bijdrage. Het burgerpanel moet daarom met gesloten deuren beraadslagen. De aanbevelingen van het burgerpanel, zonder vermelding van de individuele bijdrage van elke burger, worden daarentegen wel openbaar gemaakt.

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofdindienster van het voorstel, bevestigt dit. De woorden "informatie vergaren in openbare zitting, desnoods met de hulp van experts, zal daarover beraadslagen met gesloten deuren en, tot slot, in openbare zitting tot aanbevelingen komen" moeten in die zin worden opgevat dat de informatievergaring zal plaatsvinden in openbare zitting, de beraadslaging met gesloten deuren zal worden gehouden en de aanbevelingen openbaar zullen worden gemaakt.

De heer Sander Loones (N-VA) begrijpt die argumenten, maar hij is er niet van overtuigd dat ze volstaan om de betrokken personen de keuze te ontzeggen om in openbare zitting te beraadslagen. Hij vraagt zich af of

demande s'il s'agit non seulement de la discussion, mais aussi du vote des recommandations.

*

M. Sander Loones (N-VA) s'enquiert du nombre de prolongations de la durée maximale des commissions mixtes et des panels citoyens, pouvant être accordées par la Chambre conformément aux articles 21*bis*, n° 6, alinéa 1er, et 21*ter*, n° 5, alinéa 1er, proposés.

Mme Chanelle Bonaventure (PS), auteur principal de la proposition, indique que c'est la Chambre, et donc l'assemblée plénière, qui statuera sur ces prolongations.

*

Mme Eliane Tillieux, présidente, demande si les dispositions nouvelles envisagées ne devraient pas être reprises dans un nouveau chapitre XI du titre premier du Règlement, intitulé "Des commissions mixtes et des panels citoyens", et constitué des nouveaux articles 70*bis* et 70*ter*, plutôt que dans le chapitre VIII, section Ire, du même titre premier, concernant les "commissions permanentes, temporaires et spéciales". En effet, (1) le texte proposé inviterait à appliquer par analogie les règles des commissions permanentes, temporaires et spéciales, alors que les commissions mixtes et les panels citoyens ne constituent pas à proprement parler de telles commissions, et (2) il est dans la logique du Règlement de la Chambre de régler les commissions mixtes et les panels citoyens à la suite des comités d'avis (articles 68 à 70).

À la question de *M. Sander Loones (N-VA)* de savoir si cette question peut être réglée par une correction technique, *Mme Eliane Tillieux, présidente*, répond par l'affirmative en ce qu'il ne s'agit jamais que de placer des dispositions adoptées dans une division plutôt qu'une autre, afin de respecter la logique du texte.

La commission souscrit à cette correction technique.

IV. — VOTES

Les articles 1er et 2 sont successivement adoptés par 12 voix contre 2.

Des corrections techniques sont apportées.

"beraadslaging" louter de bespreking betreft, of ook de stemming over de aanbevelingen.

*

De heer Sander Loones (N-VA) vraagt hoeveel keren de Kamer de maximumduur van gemengde commissies en burgerpanels kan verlengen overeenkomstig de voorgestelde artikelen 21*bis*, nr. 6, eerste lid, en 21*ter*, nr. 5, eerste lid.

Mevrouw Chanelle Bonaventure (PS), hoofdindienster van het voorstel, wijst erop dat het de Kamer en dus de plenaire vergadering is die zal beslissen over die verlengingen.

*

Voorzitster Eliane Tillieux vraagt of de geplande nieuwe bepalingen niet moeten worden opgenomen in een nieuw hoofdstuk XI onder titel I van het Reglement, met als opschrift "Gemengde commissies en burgerpanels", bestaande uit de nieuwe artikelen 70*bis* en 70*ter*, in plaats van ze op te nemen in hoofdstuk VIII, afdeling I, van dezelfde titel I, betreffende "vaste, tijdelijke en bijzondere commissies". Ten eerste zou de voorgestelde tekst het pad effenen voor een analoge toepassing van de regels voor de vaste, tijdelijke en bijzondere commissies, terwijl de gemengde commissies en burgerpanels strikt genomen geen dergelijke commissies zijn. Ten tweede zou het logisch zijn dat in het Reglement van de Kamer de regels met betrekking tot de gemengde commissies en burgerpanels volgen op die over de adviescomités (artikelen 68 tot 70).

Op de vraag van *de heer Sander Loones (N-VA)* of dit kan worden opgelost door een technische verbetering, antwoordt *voorzitster Eliane Tillieux* bevestigend, in die zin dat het enkel de bedoeling is om de aangenomen bepalingen in een bepaalde afdeling in plaats van in een andere onder te brengen teneinde de logica van de tekst in acht te nemen.

De commissie gaat akkoord met die technische verbetering.

IV. — STEMMINGEN

De artikelen 1 en 2 worden achtereenvolgens aangenomen met 12 tegen 2 stemmen.

Er worden technische correcties aangebracht.

L'ensemble de la proposition DOC 55 3510/001, ainsi corrigé, est adopté par vote nominatif par 12 voix contre 2.

En raison de l'adoption de cette proposition, les propositions jointes DOC 55 0737/001, DOC 55 1860/001 et DOC 55 1910/001 deviennent sans objet.

Ont voté pour:

Ecolo-Groen: Claire Hugon, Kristof Calvo, Guillaume Defossé;

PS: Chanelle Bonaventure, André Flahaut, Christophe Lacroix;

MR: Mathieu Bihet, Emmanuel Burton;

cd&v: Servais Verherstraeten;

PVDA-PTB: Marco Van Hees;

Open Vld: Patrick Dewael;

Vooruit: Joris Vandenbroucke.

Ont voté contre

N-VA: Sander Loones;

VB: Barbara Pas.

Se sont abstenus:

Nihil.

Les rapporteurs,

Marco Van Hees
Emmanuel Burton

La présidente,

Eliane Tillieux

Het gehele aldus geamendeerde en verbeterde voorstel DOC 55 3510/001 wordt met naamstemming aangenomen met 12 tegen 2 stemmen.

Dientengevolge vervallen de ermee samengevoegde voorstellen DOC 55 0737/001, DOC 1860/001 en DOC 55 1910/001.

Hebben voorgestemd:

Ecolo-Groen: Claire Hugon, Kristof Calvo, Guillaume Defossé;

PS: Chanelle Bonaventure, André Flahaut, Christophe Lacroix;

MR: Mathieu Bihet, Emmanuel Burton;

cd&v: Servais Verherstraeten;

PVDA-PTB: Marco Van Hees;

Open Vld: Patrick Dewael;

Vooruit: Joris Vandenbroucke.

Hebben tegengestemd:

N-VA: Sander Loones;

VB: Barbara Pas.

Hebben zich onthouden:

Nihil.

De rapporteurs,

Marco Van Hees
Emmanuel Burton

De voorzitter,

Eliane Tillieux